

Jogi alapismeretek

2017. szept. 14.

Áttekintés

I. Az állam és a jog eredete

II. A modern állam kialakulása

III. Államok tipológiája

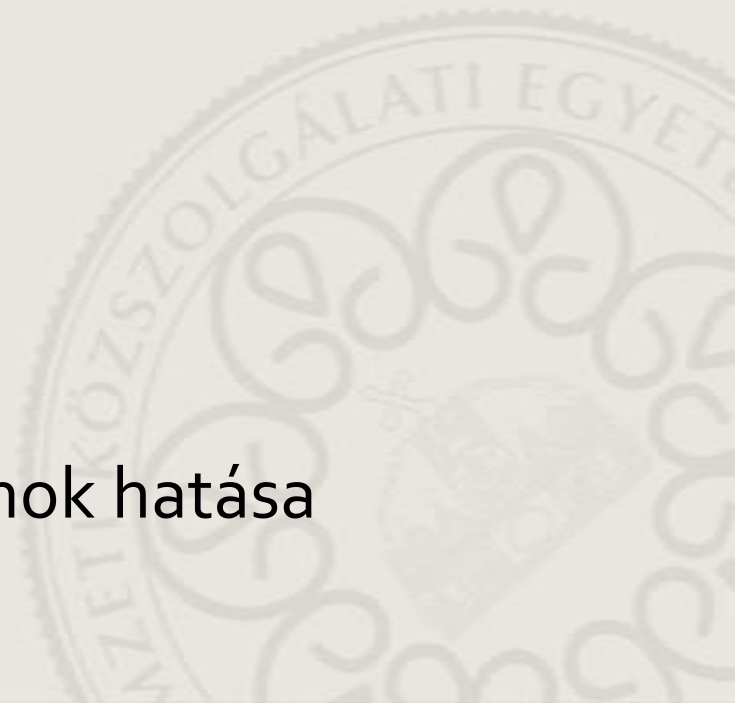
I. Az állam és a jog eredete

- elsődleges
- másodlagos
- harmadlagos, stb. folyamatok

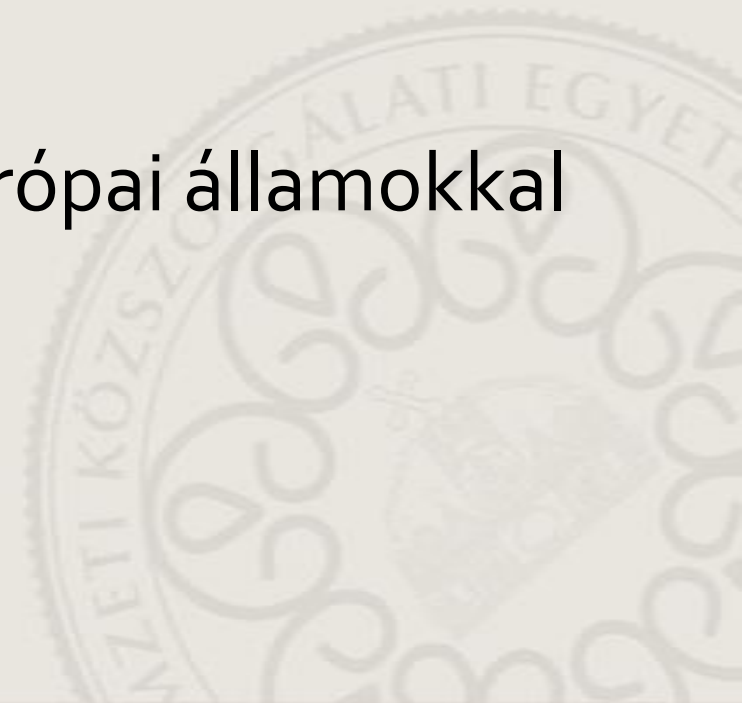
I. Az állam és a jog eredete

- elsődleges, ún. ázsiai út
  - ✓ a más kultúráktól független, autonóm belső fejlődés

- 2.lagos, 3.lagos stb
  - ✓ a korábban már létrejött államok hatása

I. Az állam és a jog eredete

- másodlagos, az ún. antik
- harmadlagos, az ún. germán fejlődés
- negyedleges út: az újkori európai államokkal való kapcsolatok

I. Az állam és a jog eredete

Állam keletkezésének tudományos vizsgálata

- szociáldarwinizmus
- marxista elméletek

I. Az állam és a jog eredete

Ázsiai út

Ázsiai út

- az állam és a jog kialakulásának első és eredeti útja
- nem csak Ázsiában!

I. Az állam és a jog eredete

Ázsiai út

Indok:

- a folyamat legkorábban az ázsiai kontinensen ment vége
- az európai fejlődésre az egyiptomi civilizáció mellett az itt kialakult államok hatottak

I. Az állam és a jog eredete

Ázsiai út

- összefüggés az ún. ázsiai termelési mód kérdésével
  - ✓ tágabb értelemben az őstársadalommal azonos
  - ✓ a föld köztulajdon jellege!
  - ✓ szűkebb értelemben: az őstársadalom fejlődése utolsó szakaszának a sajátosságai

I. Az állam és a jog eredete

Ázsiai út

- a törzsi-nemzetségi társadalom fölbomlása során kialakuló termelés sajátosságai
  - ✓ a föld köztulajdona
  - ✓ részleges magánbirtoklása
  - ✓ az állam gazdasági szervező tevékenysége

I. Az állam és a jog eredete

Ázsiai út

- Mezopotámia, Egyiptom, Észak-Kína, az Indus völgye, Észak-Peru és Közép-Amerika

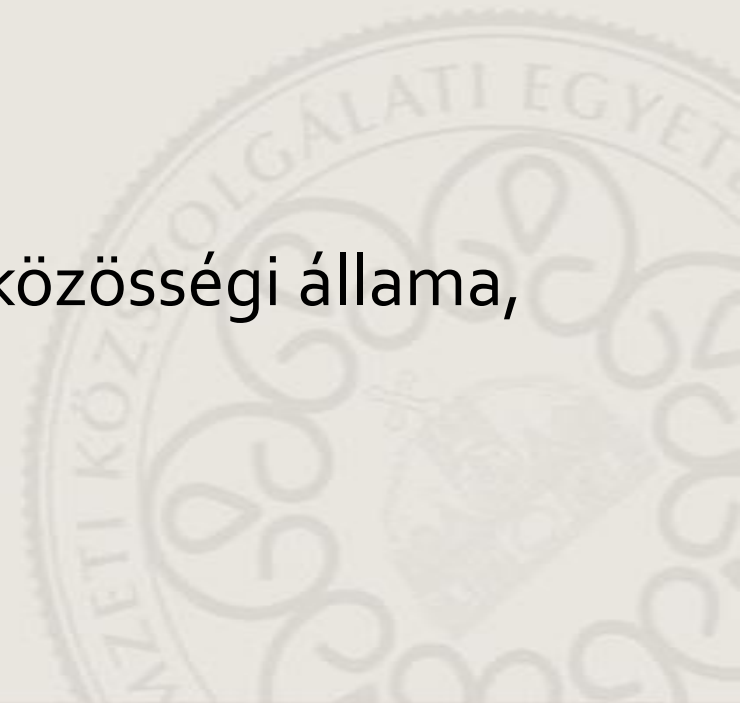

I. Az állam és a jog eredete

Ázsiai út

A kialakulás folyamata

- három szakasz:
  1. az egyszerű faluközösség,
  2. a faluközösségi forma városközösségi állama,
  3. a despotikus birodalmak.

I. Az állam és a jog eredete

Ázsiai út

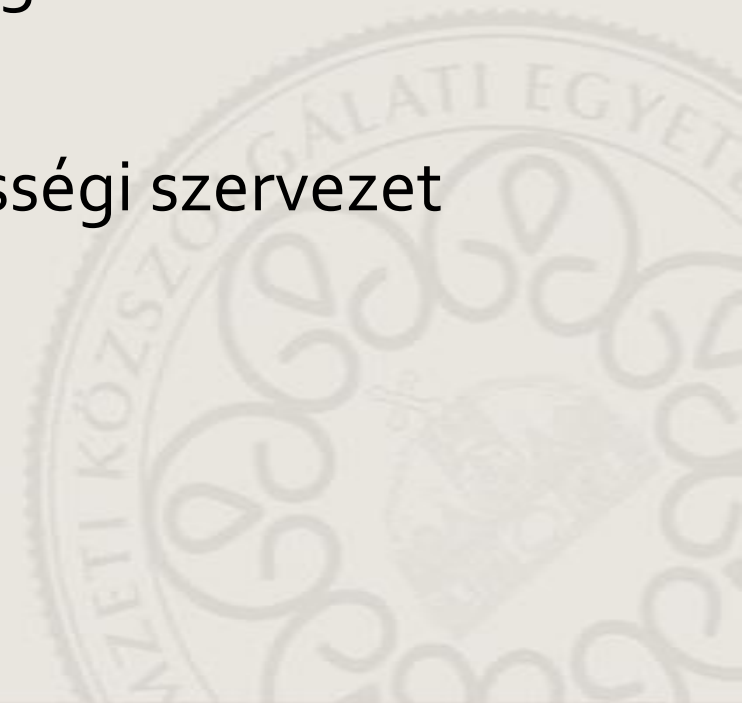
Az egyszerű faluközösség

- nemzetségi földközösség és hierarchikus törzsi-nemzetségi szervezet
- A nemzetségi társadalom földközösségi formájához képest bekövetkező változások:
  1. A nemzetség mint vérségi-rokonsági szervezet megmaradt

I. Az állam és a jog eredete

Ázsiai út

2. A termelési közösség közvetlen egysége megbomlott: a faluközösség továbbra is megmaradt termelőközösségnek
3. A faluközösség mint közösségi szervezet

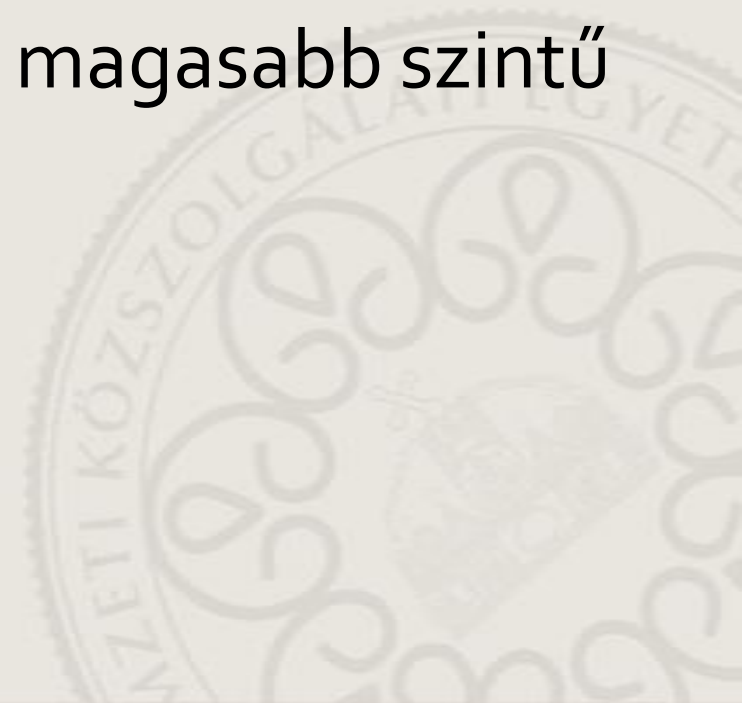

I. Az állam és a jog eredete

Ázsiai út

A faluközösségi forma városközösségi állama

- egyszerű faluközösségi forma fejlődése
- több faluközösséget átfogó, magasabb szintű közösség szükséglete
- városok kialakulása

I. Az állam és a jog eredete

Ázsiai út

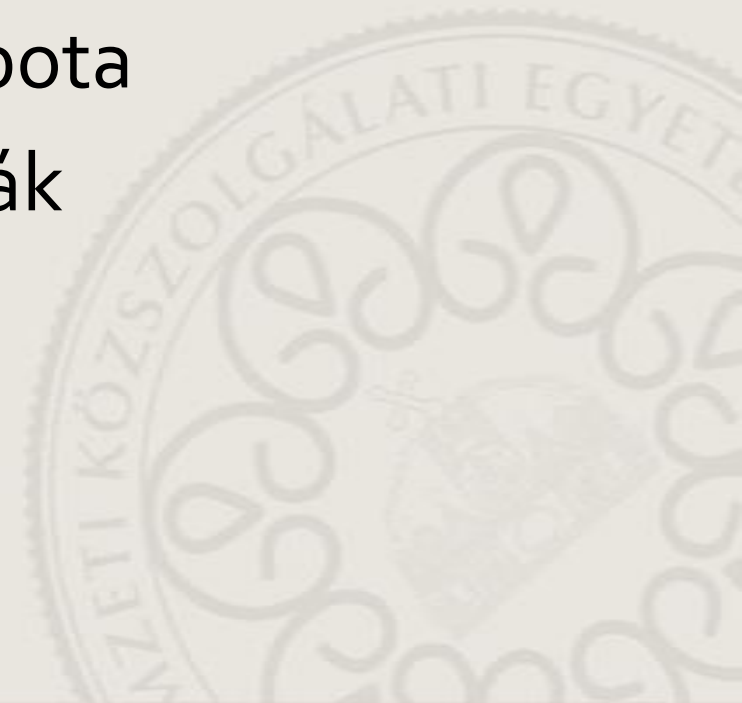
- csökken a vérségi szerveződés szerepe, nő a területi szerveződés jelentősége
- a termelőközösség szerkezete háromszintű
  1. házközösség
  2. faluközösség
  3. városközösség

I. Az állam és a jog eredete

Ázsiai út

A despotikus monarchiák kialakulása

- akkádok
- nem a korlátlan önkény állapota
- De! centralisztikus tendenciák

I. Az állam és a jog eredete

Ázsiai út

- a sumérok újjászervezik a despotikus monarchiát
- centralisztikus tendenciák!

I. Az állam és a jog eredete

Ázsiai út

Általános jellemzők

- fokozatos, lassú, a tradíciók védelmében történő kialakulás
- koordinált közösségi munkavégzés, a munkamegosztás fejlődése és a vezetők rétegének elkülönülése
- társadalmi, vagyoni differenciálódás, stb.

I. Az állam és a jog eredete

Ázsiai út

Az ázsiai típusú állam és jog jellemzői

- társadalmi-gazdasági alapja a közösségi és egyéni termelőtevékenység összekapcsolódása
- az állam társadalmi rendeltetése a társ.i szükséglet kielégítése
- állami-jogi berendezkedését a centralizáció és a despotizmus jellemzi, stb.

I. Az állam és a jog eredete

Antik út

Antik út

- az ázsiai típusú társadalom és a katonai demokrácia közötti kölcsönhatás eredmény
- katonai demokrácia, sajátos átmeneti forma
- katonai jelleg
- militokrácia
- társadalmi-vagyoni differenciálódás

I. Az állam és a jog eredete

Antik út

Az antik állam és jog jellemzői

- társadalmi bázisa a sajátos kettős tulajdonforma
- sajátos belső dinamika
- rabszolgaság tömegessé válása és a rabszolgaszerző háborúk iránti igény kiváltotta az erős katonai hatalom szükségességét

I. Az állam és a jog eredete

Antik út

Az antik állam és jog fő funkciói:

- az uralkodó osztály vezető szerepének a biztosítása
- a szabad lakosságon belüli osztályharc korlátozása
- külső védekezés és hódítás (rabszolgaszerző-hódító háborúk)

I. Az állam és a jog eredete

Antik út

- a nemzetségi társadalmak szervezetétől 3 lényeges vonás tekintetében különböztek:
  1. a vérségi elv helyett a területi elv
  2. a néptől elkülönült közhatalmi apparátus
  3. a többletermék egy részét adó formájában elvonták (államapparátus fenntartása)

I. Az állam és a jog eredete

Antik út

Antik rabszolgatartó demokráciák

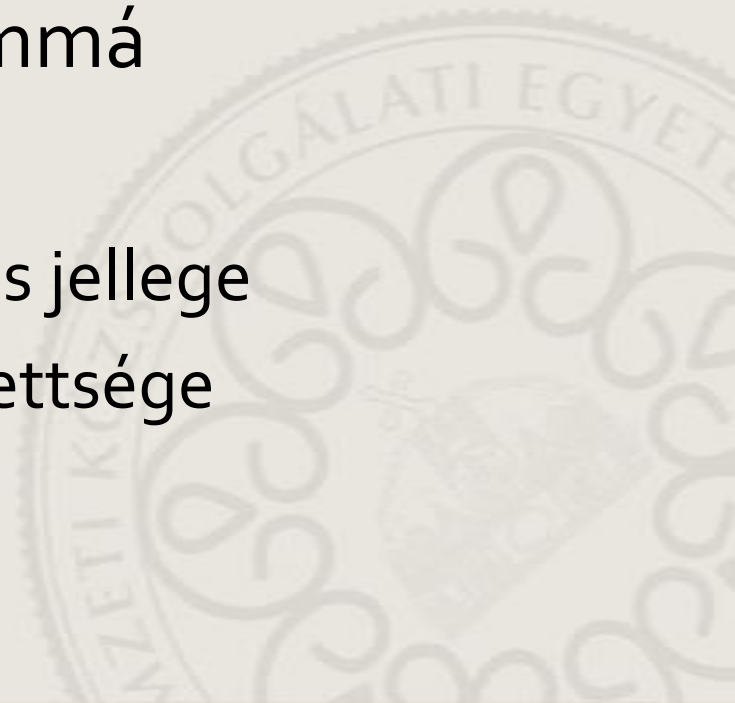
- a hármas hatalmi struktúra (népgyűlés, tanács, tisztségviselők)
- a tisztségviselők választása
- a megbízatás időbeli korlátozottsága
- a tisztségviselők kollegialitása
- a tisztségviselők közötti hierarchia hiánya
- javadalmazás a közügyekben való részvételért

I. Az állam és a jog eredete

Germán út

Germán út

- feudális államok kialakulása
- először a germán törzsek katonai demokráciája alakult át állammá
- közös kiindulópontok:
  - ✓ a faluközösség és annak kettős jellege
  - ✓ a közélet nemzetségi szervezettsége
  - ✓ a katonai demokrácia

I. Az állam és a jog eredete

Germán út

- A sajátos történeti feltételek
  - ✓ a mezőgazdasági termelés technikájának fejlettsége
  - ✓ a germánok katonai demokráciájának és a római magántulajdonnak a találkozása

I. Az állam és a jog eredete

Germán út

A feudális állam és jog jellemzői

- társadalmi-gazdasági bázisa a feudális termelési mód
- feudális földtulajdon
- földmagántulajdon dominál
- az államhatalom: decentralizáltság és jogi partikularizmus

I. Az állam és a jog eredete

Germán út

- Jogi partikularizmus
  - ✓ az egész országra kötelező, egységes jog nem vagy csak alig
  - ✓ az egyes tartományokban, városokban különböző jogszabályok voltak érvényesek

I. Az állam és a jog eredete

Germán út

- Immunitás
  - ✓ az „állami feladatokat” (bíráskodás, adóztatás stb.) a saját területükön a saját apparátusukkal a feudális földesurak látták el
  - ✓ sérthetetlenek, védettek voltak a központi királyi hatalom beavatkozásával szemben

I. Az állam és a jog eredete

Germán út

- nyílt politikai és jogegyenlőtlenség (rendiség)
- feudális uralkodó osztály és a földtulajdon hierarchiája
- az állami jelleg elmosódottsága
- a politikai hatalom egyszerre állami és magán
- egyház!

I. Az állam és a jog eredete

Germán út

A feudális állam jellemző funkciói:

- ✓ a kizsákmányolt osztályok ellenállásának az elnyomása
- ✓ a feudális tulajdon és az azzal járó politikai jogok védelme
- ✓ a nyílt politikai és jogi egyenlőtlenség
- ✓ a rendi különbségek és a feudális hierarchia biztosítása, stb.

I. Az állam és a jog eredete

Germán út

A feudális állam és jog fejlődése négy szakasza

1. korai feudális állam
2. feudális széttagoltság állama
3. rendi-képviseleti monarchia
4. abszolút monarchia

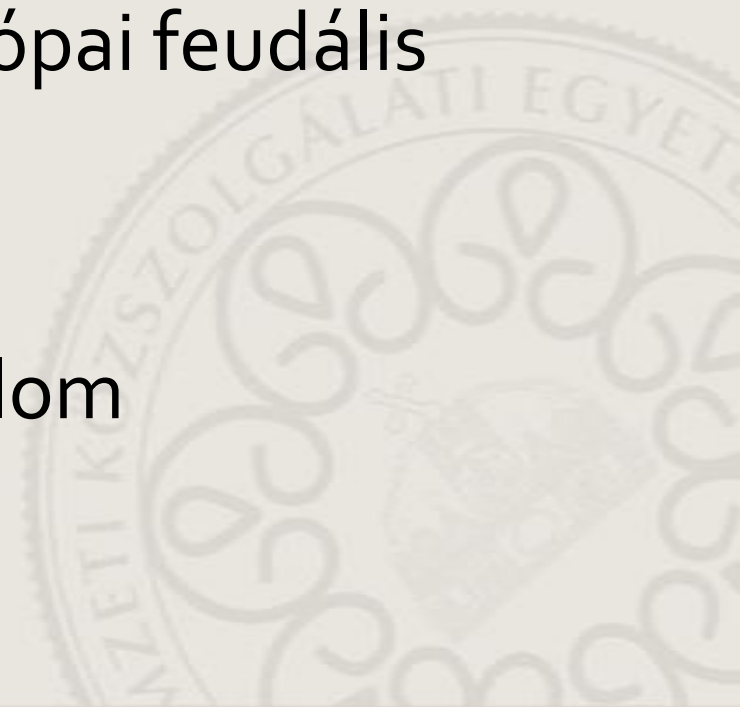

II. A modern állam kialakulása

A polgári társadalom és a politikai állam elválásának folyamata

- kiindulópontja a nyugat-európai feudális társadalom és állam
- a gazdasági és politikai hatalom összefonódása

II. A modern állam kialakulása

A feudális jog fő jellemzői:

- a jog a hatalom közvetlen függvénye
- nyílt jogegyenlőtlenség, stb.

II. A modern állam kialakulása

A politikai állam kialakulásának fő lépései

- ✓ a politika elvilágiasodása, az egyházi-papi felsőbbség alóli fölszabadulása (szekularizáció)
- ✓ a kálvinista egyházak következetesen elválasztották egymástól az állam és az egyház szervezetét - a modern állam nélkülözhetetlen kritériuma

II. A modern állam kialakulása

- ✓ a feudális kötöttségek bomlása
- ✓ a tőkés termelési mód kialakulása
- ✓ reformáció!
- ✓ az abszolút monarchia szerepe!

II. A modern állam kialakulása

- Absz. mon. jellemző sajátosságai
  - ✓ megváltozott az uralkodó hatalmának jellege
  - ✓ szakképzett és fizetett hivatalnoki apparátus
  - ✓ zsoldoshadseregek
  - ✓ fegyveres szervek között elkülönült a rendőrség
  - ✓ a modern diplomáciai apparátus
  - ✓ .....

II. A modern állam kialakulása

- A polgári forradalmak szerepe
  - ✓ még megmaradt hűbéri kötelékek megszüntetése
  - ✓ feudális földtulajdon polgári magántulajdonná átalakítása
  - ✓ a kereskedelem és ipar céhes korlátainak a fölszámolása
  - ✓ a polgárság befolyásának erősödése

II. A modern állam kialakulása

A polgári társadalom és a politikai állam elválásának eredményei és következményei

- elválik egymástól a magántulajdon és a politikai hatalom, a gazdaság és a politika
- a rendi társadalmat fölváltja a kapitalizmus mint tiszta osztálytársadalom
- bürokrácia kialakulása

II. A modern állam kialakulása

A modern jog

- ✓ formalizáltság
- ✓ személyi szabadság jogi garanciáinak a kialakulása
- ✓ az állampolgári-emberi jogok biztosítása
- ✓ formális jogegyenlőség
- ✓ az állami tevékenység jogi szabályozottsága és korlátozása
- ✓ köz- és magánjog

III. Államok tipológiája

- Monarchia
- Arisztokrácia
- Demokrácia

III. Államok tipológiája

Az abszolút állam

- feudális abszolutizmus-felvilágosult absz.
- szuverenitás
- a hatalom gazdasági és intézményi kiépítése
- iparszerű termelés, kereskedelem
- bürokrácia
- szekularizáció
- egységes jog

III. Államok tipológiája

A liberális állam

- a modern polgári állam történelmi alakzata, illetve annak egy önálló típusa
- jellemzői:
  - ✓ egyéni szabadság elismerése
  - ✓ emberi és polgári jogok egyetemessége
  - ✓ hatalommegosztás
  - ✓ jog, törvényesség
  - ✓ parlament

III. Államok tipológiája

A jóléti állam

- fogyasztói társadalmat létrehozó
- újraelosztó állam
- szociális jogok elismerése

III. Államok tipológiája

1. Liberális jóléti állam
  - ✓ rászorultság igazolásához kötött segélyezés
  - ✓ szerény színvonalú univerzális és tb ellátások
2. Konzervatív jóléti állam
  - ✓ a státusz fontossága
  - ✓ a keresztény társ. tudomány fontos szerepe
3. Szociáldemokrata jóléti állam
  - ✓ minden rétegre kiterjedő univerzális biztosítási rendszer

III. Államok tipológiája

A totális állam

- totalitárius
- nem ismer különbséget állam és társadalom között
- civil társadalom megsemmisítése
- demokratikus intézmények mellőzése
- egypártrendszer
- jobb- és baloldali totalitarizmus

III. Államok tipológiája

Jogállam

Két fajtája:

1. formális értelmű jogállam
2. tartalmi jogállam

Fejlődési szakaszai:

1. liberális
2. szociális
3. alkotmányos

III. Államok tipológiája

- Alkotmányos:
  - ✓ hatalommegosztás
  - ✓ népképviselet, többpártrendszer
  - ✓ közvetlen néprészvételi formák
  - ✓ bírói függetlenség

